

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Krakowie

LKR.410.008.04.2016
P/16/070

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/16/070 – Przeciwdziałanie e-uzależnieniu dzieci i młodzieży ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Małgorzata Korusiewicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/47/2016 z 4 maja 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 1)

Jednostka kontrolowana	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1 ul. Chmielowskiego 1, 31-067 Kraków (Poradnia)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Jolanta Skóra, Dyrektor Poradni

(dowód: akta kontroli str. 5-6)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna²

Poradnia aktywnie uczestniczyła w procesie diagnozowania oraz przeciwdziałania e-uzależnieniom dzieci i młodzieży. Z uwagi na istotność udzielania pomocy we wczesnych stadiach powstawania problemów dużą wagę przykładano do działań profilaktycznych. Oferta obejmująca różne formy proponowanych przez Poradnię zajęć była przekazywana dyrektorom właściwych miejscowo przedszkoli i szkół na początku każdego roku szkolnego. Ponadto pracownicy Poradni na bieżąco reagowali na pojawiające się problemy wśród uczniów, omawiając je również w ramach spotkań z pedagogami szkół znajdujących się na obszarze działania Poradni.

Pomimo, że Poradnia mogła jedynie zdiagnozować ucznia, stwierdzić ryzyko powstania zagrożenia, tj. uzależnienia od mediów elektronicznych, wydać rodzicom zalecenia oraz wskazać specjalistyczną placówkę zajmującą się leczeniem uzależnień, pracownicy Poradni każdorazowo – za zgodą rodziców – podejmowali odpowiednie działania zmierzające do pełniejszego rozpoznania problemu oraz proponowali rozpoczęcie działań profilaktycznych. Zarówno praca z uczniem nadużywającym mediów elektronicznych, jak i z uczniem, u którego problem taki zauważono dopiero w trakcie prowadzonych w Poradni zajęć opierała się na działaniach profilaktycznych w stosunku do dziecka i na współpracy z rodzicami oraz ze szkołą.

Problem e-uzależnienia dzieci i młodzieży nie był zazwyczaj dostrzegany przez rodziców. Zgłaszając się do Poradni z trudnościami edukacyjnymi lub wychowawczymi dziecka, rodzice nie wiązali tych problemów ze zbytym przywiązaniem dziecka do mediów elektronicznych. Jedynie w dwóch, spośród badanych 16 przypadków, bezpośrednią przyczyną zgłoszenia było nadużywanie przez dziecko mediów elektronicznych. W pozostałych przypadkach problem ujawniano przy wstępnej rozmowie z rodzicem (wywiad) lub dopiero w trakcie zajęć prowadzonych z dzieckiem (grupy socjoterapeutyczne, indywidualna psychoterapia). Stwierdzając, że dziecko spędza większość swojego wolnego czasu przed komputerem lub tabletem prowadzący danego ucznia pracownik Poradni

¹ Kontrolą objęto lata szkolne 2013/2014, 2014/2015 i 2015/2016 (do 2 czerwca 2016 r.).

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

przeprowadzał ankiety dotyczące uzależnienia od komputera i gier komputerowych, które wypełniali zarówno diagnozowani uczniowie, jak i ich rodzice, którzy otrzymywali również broszurę „Uzależnienia od komputera i gier online – wskazówki dla rodziców”.

Jedną z form proponowanych działań profilaktycznych były spotkania dzieci i młodzieży w ramach grup socjoterapeutycznych oraz spotkania dla rodziców prowadzone w ramach zajęć „Szkoła dla Rodziców”, na których omawiano i analizowano zagadnienia związane z nadużywaniem mediów elektronicznych. Prowadząc takie zajęcia wykorzystywano materiały i narzędzia diagnostyczne udostępnione przez Fundację Dzieci Niczyje.

Warunkiem skuteczności proponowanych działań oraz ze względu na specyfikę wykonywanych zadań i zmieniające się zapotrzebowanie na specjalistyczną pomoc (np. dopalacze, e-uzależnienia) kluczowe jest, aby wszyscy pracownicy systematycznie podnosili swoje kwalifikacje zawodowe. W tym zakresie występują jednak duże ograniczenia o charakterze finansowym. W kontrolowanym okresie pracownicy pedagogiczni Poradni w miarę możliwości podnosili swoje kompetencje uczestnicząc w tematycznych szkoleniach i konferencjach, niejednokrotnie pokrywając koszty we własnym zakresie.

Zdaniem NIK jako dobrą praktykę należy wskazać prowadzenie w Poradni zajęć dla rodziców - „Szkoła dla Rodziców”, w ramach których analizowano konkretne, zgłaszane problemy wychowawcze i pracowano m.in. nad wzmocnieniem czynników chroniących dzieci przed zachowaniami ryzykownymi.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Działalność edukacyjna i diagnostyczna związana z problemem e-uzależnienia

Opis stanu faktycznego

Poradnia jest publiczną placówką oświatową działającą na obszarze określonym granicami administracyjnymi dzielnicy I, II i III w Krakowie³. Jej organem prowadzącym jest Miasto Kraków, a organem sprawującym nadzór merytoryczny jest Małopolski Kurator Oświaty.

Z pomocy Poradni mogą korzystać uczniowie, ich rodzice i nauczyciele z 31 przedszkoli, 8 oddziałów przedszkolnych „0”, 27 szkół podstawowych, 27 gimnazjów, 25 liceów oraz 10 zespołów szkół mających siedzibę na terenie ww. dzielnic⁴.

Poradnia jest placówką niezależną strukturalnie od szkół ale ściśle zintegrowaną z systemem edukacji, dążącą do objęcia kompleksową pomocą zarówno dziecko, jak i jego rodzinę, nauczycieli i środowisko w jakim żyje.

Do zadań Poradni⁵ należy przede wszystkim diagnozowanie⁶ dzieci i młodzieży; udzielanie dzieciom i młodzieży oraz rodzicom bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej⁷; realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych; organizowanie i prowadzenie wspomagania przedszkoli, szkół i placówek w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Działania Poradni skupiają się na udzielaniu pomocy we wczesnych stadiach powstawania problemów i podejmowaniu działań profilaktycznych.

(dowód: akta kontroli str. 7-12, 16-22)

³ Dzielnice: I Stare Miasto, II Grzegórzki, III Prądnik Czerwony.

⁴ Korzystać mogą również dzieci nieuczęszczające do przedszkola (szkoły), które mieszkają na terenie działania Poradni.

⁵ Zadania poradni określa Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. poz. 199). Zadania te zostały ujęte w Statucie Poradni (www.poradnia.oswiata.org.pl).

⁶ Diagnoza psychologiczna i pedagogiczna.

⁷ W tym m.in.: kierowanie do odpowiednich form terapii na terenie Poradni i innych placówek pomocowych, oferowanie terapii psychologicznych i pedagogicznych.

Zadania Poradni w kontrolowanym okresie realizował zespół pracowników pedagogicznych: 22 psychologów⁸, 12, pedagogów, 3 logopedów. Poradnia zatrudniała również lekarza psychiatrę⁹.

(dowód: akta kontroli str.13-15)

Pracownicy pedagogiczni Poradni podnosząc swoje kwalifikacje zawodowe, w latach 2013-2016, brali udział w konferencjach i szkoleniach, których tematyka dotyczyła również mediów elektronicznych np.: konferencja naukowo-szkoleniowa „Dziecko, rodzina, społeczeństwo – uzależnienia w kontekście rozwojowym”¹⁰, konferencja naukowo-szkoleniowa „Nowe wyzwania w szkolnej profilaktyce”, której program obejmował m.in.: „Granie hazardowe – rozrywka, problem czy nałóg”, „Uzależnienia od portali internetowych jako nowe wyzwanie w profilaktyce społecznej (na przykładzie Facebooka)”, „Działalność Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływań mających na celu zapobieganie uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży”¹¹, warsztaty dla nauczycieli w ramach projektu „Młodzi bezpieczni w Internecie, czyli WWW – wiem, widzę i wybieram!”¹². Oddelegowani pracownicy biorący udział w takich szkoleniach dzielili się zdobytą wiedzą z pozostałymi w ramach tzw. wewnętrznego doskonalenia nauczycieli. W kontrolowanym okresie pracownicy nie brali udziału w spotkaniach lub konferencjach finansowanych ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych.

Na każdy rok szkolny opracowano plan doskonalenia zawodowego nauczycieli, zgodnie z którym dofinansowaniem były obejmowane szkolenia uwzględniające podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa na dany rok szkolny oraz priorytety wynikające z koncepcji pracy Poradni, w szczególności: praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych i wychowawczych (diagnoza i terapia), wczesne wspomaganie i wczesna interwencja (diagnoza i terapia), profilaktyka I¹³ i II¹⁴ rzędowa, rozwijanie kompetencji pracowników pedagogicznych Poradni do realizowania zajęć poszerzających dotychczasową ofertę Poradni.

W roku szkolnym 2015/2016, w ramach planu doskonalenia zawodowego nauczycieli¹⁵, rada pedagogiczna Poradni wzięła udział w szkoleniu „Uzależnienia, dopalacze, cyberprzemoc”¹⁶. Na czerwiec 2016 r. zaplanowano szkolenie w zakresie „Profilaktyka uzależnień – e-uzależnienia od gier komputerowych, stron internetowych, mediów społecznościowych z uwzględnieniem grup wiekowych.”¹⁷

Kursy kwalifikacyjne i studia podyplomowe pracowników były dofinansowywane (80%) na wniosek Dyrektora Poradni przez Wydział Edukacji Urzędu Miasta Krakowa¹⁸.

Konferencje informacyjno-szkoleniowe organizowane na terenie Krakowa były bezpłatne, natomiast koszty dojazdu na tego typu spotkania poza Krakowem pracownicy pokrywali we własnym zakresie.

(dowód: akta kontroli str.16-22, 73-76)

⁸ W roku szkolnym 2013/2014 było 21 psychologów.

⁹ W wymiarze 0,25 etatu – administracja.

¹⁰ Organizowana przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie oraz Klinikę Psychiatrii Dzieci i Młodzieży Katedry Psychiatrii UJ Collegium Medicum.

¹¹ Organizowana przez Kuratorium Oświaty w Krakowie, Stowarzyszenie Nadzieja Rodzinie, Akademia Ignatianum w Krakowie.

¹² Organizowane przez Fundację Ale Heca, współfinansowanych z grantów Fundacji Dzieci Niczyje.

¹³ Profilaktyka pierwszorzędowa adresowana jest do ludzi zdrowych i wspomaga prawidłowe procesy rozwoju fizycznego i psychicznego, ma na celu promocję zdrowego stylu życia, opóźnianie wieku inicjacji, a przez to zapobieganie lub zmniejszanie zasięgu zachowań ryzykownych; realizatorami działań i programów profilaktycznych są przede wszystkim nauczyciele wspierani przez pedagogów i psychologów szkolnych, a terenem tych działań jest głównie szkoła.

¹⁴ Profilaktyka drugorzędowa adresowana jest do grupy podwyższonego ryzyka, do osób przejawiających pierwsze objawy dysfunkcji (zaburzeń), celem działań profilaktycznych jest ograniczenie głębokości i czasu trwania dysfunkcji, tworzenie warunków, które umożliwią wycofanie się z zachowań ryzykownych. Na terenie szkoły realizatorami są przede wszystkim socjoterapeuci, psycholodzy szkolni i wykwalifikowani trenerzy. Zajęcia profilaktyczne są prowadzone wobec pojedynczych uczniów lub określonych grup, najczęściej w poradniach psychologiczno-pedagogicznych i profilaktycznych, klubach lub świetlicach socjoterapeutycznych.

¹⁵ Szkolenia finansowane z budżetu Poradni.

¹⁶ Krakowskie Centrum Terapii Uzależnień – luty 2016 r.

¹⁷ Komenda Miejska Policji w Krakowie. Do 8 czerwca szkolenie jeszcze się nie odbyło.

¹⁸ Zgodnie z Zarządzeniem Prezydenta Miasta Krakowa w sprawie planu dofinansowania w 2016 r. form doskonalenia zawodowego nauczycieli – istniała również możliwość dofinansowania specjalistycznych szkoleń dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach.

Jak wskazała Dyrektor Poradni Poradnia jest często pierwszym ogniwem kontaktu z tym problemem, wymagającym odpowiednich, kompletnych i fachowych działań dotyczących zarówno pracy własnej jak i kierowania do innych, wyspecjalizowanych placówek. Aby to dobrze wykonywać w szybko zmieniającym się świecie – niezbędne jest systematyczne podnoszenie kwalifikacji zawodowych. *Wszyscy pracownicy powinni brać udział w szkoleniach zewnętrznych ze względu na specyfikę wykonywanych zadań oraz zmieniające się zapotrzebowanie na specjalistyczną pomoc (np. profilaktykę uzależnień). W tym zakresie występują jednak duże ograniczenia o charakterze finansowym, ponieważ koszt wysokokwalifikowanego szkolenia zewnętrznego wraz z narzędziami badawczymi – przekracza często kwotę 2 tysiące złotych dla jednej osoby*".

(dowód: akta kontroli str. 76)

Poradnia organizowała również cykliczne spotkania szkoleniowe¹⁹ swoich pracowników z pedagogami szkolnymi. Celem takich spotkań (prowadzonych przez pracowników Poradni lub zaproszone osoby) była integracja środowiska, pogłębianie wiedzy merytorycznej, popularyzowanie wiedzy psychologiczno-pedagogicznej, przekazywanie ważnych informacji dotyczących poradnictwa i oświaty. Tematykę spotkań proponowała Poradnia lub była ona elastycznie dostosowywana do zgłaszanych problemów²⁰. Tematem dwóch spotkań: dla pedagogów szkół podstawowych i gimnazjów oraz dla pedagogów szkół ponadgimnazjalnych, zorganizowanych w marcu 2016 r., były „Emocje i motywacja na styku realnego i wirtualnego świata współczesnego ucznia”²¹.

(dowód: akta kontroli str.19, 48-49)

W latach szkolnych od 2013/2014 do 2015/2016 (do 31 marca) w Poradni przyjęto odpowiednio 9790, 5843 i 4690 dzieci²².

W wyniku diagnozowania dzieci i młodzieży, we wskazanych latach szkolnych, Zespół Orzekający Poradni wydał 969 orzeczeń i opinii o potrzebie: nauczania indywidualnego (698), kształcenia specjalnego (237), wczesnego wspomaganie rozwoju (11), zajęć rewalidacyjno-wychowawczych (15) i indywidualnego obowiązku przygotowania przedszkolnego (3).

(dowód: akta kontroli str. 78)

W kontrolowanym okresie Poradnia nie prowadziła odrębnego rejestru e-uzależnień. Jak wyjaśniła Dyrektor Poradni *bardzo rzadko zdarza się, aby do poradni trafiał uczeń z powodu e-uzależnienia. Uczniowie ci kierowani są i zgłaszani przez rodziców (prawnych opiekunów) do placówek specjalistycznych, których bazę danych poradnia posiada. Problem nadużywania mediów elektronicznych przez uczniów pojawia się przy okazji diagnozowania problemów dydaktycznych, wychowawczych, zaburzeń zachowania itp. zgłaszanych przez rodziców. W związku z brakiem odrębnego rejestru, szacuje się na około 15 przypadków w tym okresie. Pomoc polegała na kompleksowej diagnozie psychologiczno-pedagogicznej, omówieniu wyników badań i przekazaniu zaleceń do dalszych działań, instruktażu dla rodziców jak wspierać i pomagać dziecku zagrożonemu e-uzależnieniem oraz kierowaniu do specjalistycznych placówek.*"

(dowód: akta kontroli str. 43-46)

Analiza 14 przypadków stwierdzenia zagrożenia nadużywania mediów elektronicznych wykazała, że:

- w grupie zagrożonych były zarówno dzieci i jak młodzież w wieku do 5 do 18 lat spędzający większość wolnego czasu przed komputerem lub tabletem grając w gry;
- powodem zgłoszenia do Poradni jedynie w dwóch przypadkach były wnioski rodziców dotyczące nadmiernego zainteresowania i fascynacji grami komputerowymi oraz

¹⁹ 4-5 razy w roku szkolnym (od stycznia 2013 r. do maja 2016 r. odbyło się 27 spotkań).

²⁰ M.in.: „Odrzucenie rówieśnicze – uwarunkowania, konsekwencje, strategie działania”, „Moda na odchudzanie czy poważne zaburzenia jedzenia? Rodzice i wychowawcy wobec problemów anoreksji i bulimii u młodzieży”, „Depresja wieku dorastania czy załamany nastolatek?”, „Tożsamość płciowa i orientacja seksualna. Uczeń transseksualny i uczeń homoseksualny”, „Autorskie wdrożenie w oparciu o elementy ogólnopolskiego projektu – Transplantacja – jestem na tak i podzielić się swoją decyzją”.

²¹ Temat zaproponowany przez Poradnię.

²² Dane z SIO.

spędzania nadmiernej ilości czasu przed komputerem; pozostałe podejrzenia nadużywania mediów elektronicznych powstały w trakcie rozmowy z rodzicem (wywiad²³) oraz podczas badań prowadzonych w celu wydania opinii w sprawie: określenia możliwości intelektualnych i emocjonalnych ucznia, objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole, dostosowania wymagań i sposobu oceniania do indywidualnych możliwości psychoedukacyjnych ucznia ze względu na dysortografię i dysgrafię, wydania orzeczenia o potrzebie nauczania indywidualnego, wyników konsultacji psychologicznej w sprawie trudności wychowawczych, oraz badania psychologicznego w celu określenia gotowości szkolnej i badań logopedycznych; w dwóch przypadkach zagrożenie e-uzależnieniem zostało zasygnalizowane w kartach terapii indywidualnej uczniów objętych psychoterapią;

- w 7 przypadkach zalecono rodzicom limitowanie oglądania telewizji i czasu spędzanego przed komputerem (np. dzień bez elektroniki, pół godziny dziennie), kontrolowanie gier elektronicznych, zaznaczono, że gra na komputerze nie może być nagrodą oraz zwrócono uwagę na konieczność wykorzystania naturalnych zainteresowań dziecka;
- w stosunku do 3 uczniów stwierdzono konieczność: pogłębienia diagnozy w kierunku uzależnienia od komputera w ośrodku leczenia uzależnień oraz konieczność podjęcia psychoterapii obejmującej program terapii uzależnień, aby nie dopuścić do III fazy uzależnienia od gier komputerowych tj. fazy destrukcji; przekazano te zalecenia rodzicom;
- w 3 przypadkach uczniowie byli objęci psychoterapią, a celem prowadzonych sesji terapeutycznych był – jak wskazano w dokumentacji – wgląd pacjenta w zagrożenia wynikające z kompensacyjnego korzystania z Internetu;
- w 1 przypadku diagnozowanie było w toku, zaplanowano, że wnioski badań oraz proponowane działania będą omówione z obojgiem rodziców;
- z jednym rodzicem przeprowadzono rozmowę psychoedukacyjną na temat wpływu niekontrolowanego użycia mediów elektronicznych na rozwój układu nerwowego oraz zagrożenie dla harmonijnego rozwoju oraz zdrowia.

W dokumentacji znajdowały się również ankiety dotyczące uzależnienia od komputera i gier komputerowych, w tym opracowane przez Poradnię²⁴, które wypełniali zarówno diagnozowani uczniowie, jak ich rodzice. Poradnia wskazywała zawsze na możliwość otrzymania konsultacji specjalistycznej w NZOZ Krakowskim Centrum Terapii Uzależnień.

(dowód: akta kontroli str. 50-67,77)

Wszelkie działania Poradni w stosunku do niepełnoletniego ucznia wymagały zgody jego rodzica lub opiekuna prawnego – to na jego wniosek Poradnia wydawała orzeczenia, opinie i obejmowała ucznia pomocą w ramach prowadzonych zajęć/grup. Uczniowi proponowano udział w grupie socjoterapeutycznej lub terapię indywidualną, czasem organizowano spotkania o charakterze interwencyjno-wychowawczym w szkołach. Spotkania w grupach trwały przez cały rok. Praca nad takim uczniem przebiegała trzytorowo: praca z dzieckiem, praca z rodzicami i praca ze szkołą (rodzic musi wiedzieć jakie informacje Poradnia chce przekazać szkole i może się na to nie zgodzić).

Ponadto w ramach pracy pozadiagnostycznej organizowano spotkania konsultacyjne dla rodziców dzieci biorących udział w grupach socjoterapeutycznych, spotkania konsultacyjne z tymi rodzicami i pedagogami/wychowawcami oraz konsultacje indywidualne dla rodziców dzieci w trudnym okresie dorastania i borykającymi się z problemami natury emocjonalnej. Zdaniem pedagogów prowadzących grupy terapeutyczne konieczna jest współpraca z rodzicem i przekonanie go, niejednokrotnie bardzo trudne, że dziecko ma problem z mediami elektronicznymi. Pedagodzy wskazali również, że rodzice źle reagują na słowo „e-uzależnienie” – w związku z tym nie jest ono w Poradni powszechnie używane. Poradnia może jedynie zdiagnozować ucznia i stwierdzić ryzyko powstania zagrożenia,

²³ Pytanie: Jak dziecko spędza czas wolny?

²⁴ Ankieta dotycząca uzależnienia od komputera i gier online – Problem: czy rodzice spostrzegają u dziecka zwiększanie problemów w codziennym funkcjonowaniu w związku z nadmiernym korzystaniem z komputera i gier komputerowych? oraz Uzależnienia od komputera i gier online – wskazówki dla rodziców.

tj. uzależnienia od mediów elektronicznych. Leczeniem zajmują się specjalistyczne placówki, czyli wykwalifikowane poradnie terapeutyczne lub centra ds. uzależnień.

(dowód: akta kontroli str. 14-15, 50-72)

W kontrolowanym okresie Poradnia prowadziła działania oparte na programach autorskich, które obejmowały zarówno uczniów całych klas (profilaktyka uniwersalna), jak i wybrane grupy osób (profilaktyka selektywna). W ramach wykonywania zadań profilaktycznych wypracowano ponad 50 programów autorskich, w tym: „Rozwój społeczny – od norm narzuconych do wewnętrznych”, „Szkoła dla Rodziców – wychowywać to kochać i wymagać”, „Szkoła dla rodziców i wychowawców”, „Warsztaty tematyczne – tolerancja tak, stereotypy nie”, „Warsztaty dla młodzieży – jak radzić sobie ze stresem”, „Przeciwdziałanie wagarom”, „Trening kształtowania umiejętności społecznych, rozwijania inteligencji emocjonalnej z elementami socjoterapii” oraz grupy socjoterapeutyczne dla uczniów: szkoły podstawowej oraz gimnazjum, w ramach których omawiano i analizowano zagadnienia związane z nadużywaniem mediów elektronicznych. Aktualna oferta obejmująca różne formy prowadzonych zajęć była przekazywana do wszystkich placówek oświatowych znajdujących się na terenie działania Poradni.

(dowód: akta kontroli str. 23-36, 79)

Jedną z form działań profilaktycznych prowadzonych w Poradni były spotkania w ramach grup socjoterapeutycznych²⁵. Pracownicy Poradni prowadzący te zajęcia wskazali, że w ich trakcie spotykali się z problemem nadużywania przez dzieci i młodzież mediów elektronicznych. Ustalenie ilości zagrożonych tym problemem uczestników zajęć nie było możliwe, ponieważ nadużywanie komputera i Internetu nie było bezpośrednią przyczyną zgłoszonych trudności edukacyjnych lub wychowawczych. Problem ten „wychodził” raczej w trakcie rozmowy, zajęć i obejmował zarówno dzieci w wieku przedszkolnym, jak i starszych uczniów. Zgodnie ze stosowanym scenariuszem zajęć uczestnicy grupy na początku spotkania proszeni byli o przedstawienie się i opowiedzenie co miłego im się ostatnio przydarzyło. Ponad połowa z nich mówiła o grach komputerowych, w które ostatnio grała. Nawet młodsze dzieci proszone o przedstawienie się rysunkiem rysują komputer. Młodzież gimnazjalna najczęściej reprezentuje swoje „uzależnienie” od mediów elektronicznych trudnością w rozstaniu się z telefonem komórkowym.

W ramach grup socjoterapeutycznych oraz także w ramach „Szkoły dla Rodziców”, omawiano i analizowano zagadnienia związane z nadużywaniem mediów elektronicznych. Przedstawiając jakie zagrożenia są z tym związane wykorzystywano m.in. materiały i narzędzia diagnostyczne (różnego rodzaju testy, scenariusze, filmy) udostępnione przez Fundację Dzieci Niczyje – Program Dziecko w Sieci. Zajęcia prowadzono w Poradni oraz w szkole.

Prowadzące grupy socjoterapeutyczne podkreślały, że z uwagi na to, że w dzisiejszych czasach nie da się uniknąć korzystania z mediów elektronicznych, ponieważ jest to najłatwiejszy sposób zdobywania informacji - nie można zabraniać uczniom korzystania z elektroniki, ale trzeba uczulać – przede wszystkim rodziców – że spędzanie całego wolnego czasu nad komputerem, tabletem lub telefonem komórkowym powoduje zanikanie innych zainteresowań (hobby, sport, gry planszowe), osłabienie kontaktów z rówieśnikami i może prowadzić do uzależnienia, ponieważ dziecko wybierze świat wirtualny.

(dowód: akta kontroli str. 68-69)

Poradnia utrzymywała bieżący kontakt z wieloma krakowskimi placówkami świadczącymi pomoc psychologiczno-pedagogiczną (w tym m.in. z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej, Krakowskim Instytutem Psychoterapii i Krakowskim Centrum Terapii Uzależnień). W przypadku stwierdzenia ryzyka zaistnienia uzależnienia, w tym od mediów elektronicznych, pracownicy Poradni zajmujący się uczniem wskazywali rodzicom lub opiekunom prawnym albo pełnoletniemu uczniowi odpowiednią placówkę oraz przekazywali

²⁵ Grupa socjoterapeutyczna ma charakter treningu interpersonalnego uwzględniającego indywidualne problemy uczestników, ale nie sięgającego w sposób terapeutyczny do odniesień rodzinnych lub przyczyn objawów nerwicowych. Program zajęć jest realizowany w ramach ok 10-12 cotygodniowych spotkań i obejmuje zagadnienia z zakresu m.in.: rozwijania umiejętności przedstawiania siebie, rozwijania umiejętności współpracy, treningu komunikacji, budowania pozytywnej, realnej samooceny. Zgłoszenia do grupy socjoterapeutycznej pochodzą ze szkół, bezpośrednio od rodziców albo od pracowników Poradni.

na ich wniosek wyniki badań psychologicznych lub opinię psychologiczno-pedagogiczną dokonaną po diagnozie.

(dowód: akta kontroli str. 46-47)

Wraz z rozpoczęciem każdego roku szkolnego Poradnia informowała znajdujące się na obszarze jej działania przedszkola oraz szkoły o zajęciach znajdujących się w jej ofercie. Aktualna oferta znajdowała się również na stronie internetowej Poradni. Ponadto szkoły zgłaszały Poradni zapotrzebowanie na poruszenie konkretnych tematów poprzez szkolnych pedagogów i psychologów. W zapotrzebowaniach tych dominowała tematyka dotycząca zaburzeń zachowania, wagarów, agresywnych zachowań. Nie zgłaszano wprost potrzeby zajęcia się nadużywaniem mediów elektronicznych w sposób mogący prowadzić do uzależnienia (nie jest używane sformułowanie e-uzależnienie). Raczej były to informacje o potrzebie omówienia zagrożeń związanych z cyberprzemocą, w tym z wyśmiewaniem się z uczniów przez kolegów poprzez: rozpowszechnianie obraźliwych filmików w sieci, zamieszczanie obraźliwych wpisów na portalach społecznościowych. Pracownicy Poradni przygotowywali takie zajęcia, m.in. w oparciu o materiały i narzędzia wypracowane i udostępnione przez Fundację Dzieci Niczyje oraz Ośrodek Rozwoju Edukacji i wspomagali w ich prowadzeniu nauczyciela danej klasy.

(dowód: akta kontroli str. 43, 46, 69)

Dobra praktyka

Zdaniem NIK jako dobrą praktykę należy uznać organizowanie w Poradni zajęć „Szkoła dla Rodziców”, które cieszą się dużym zainteresowaniem. W ramach „Szkoły dla Rodziców” w małych grupach omawiano i analizowano konkretne, zgłoszone problemy wychowawcze, pracowano m.in. nad wzmocnieniem czynników chroniących dzieci przed zachowaniami ryzykownymi.

„Szkoła dla Rodziców” była realizowana przez Poradnię w formie cyklicznych spotkań o charakterze warsztatowym, co powodowało osobiste zaangażowanie się uczestników. Każde spotkanie poświęcone było omówieniu konkretnego tematu. Tak realizowane zajęcia podnoszą kompetencje wychowawcze rodziców i opiekunów, wpisując się w działania profilaktyczne Poradni w zakresie wzmocnienia czynników chroniących dzieci przed zachowaniami ryzykownymi.

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁶ kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie.

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, brakiem uwag do kontrolowanej działalności oraz niesformułowaniem wniosków pokontrolnych, NIK nie oczekuje odpowiedzi na niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Kraków, 16 czerwca 2016 r.

Kontroler

Małgorzata Korusiewicz
Główny specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Krakowie

z up.

Marcin Kopeć
Wicedyrektor

---

²⁶ Dz. U. z 2015 r., poz. 1096 oraz z 2016 r. poz. 677.